

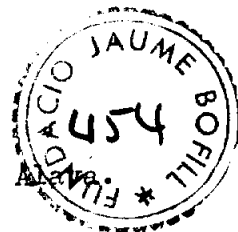
Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

El fet nacional i el problema peninsular

Jordi Gil

FEBRER 1985

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

La polèmica d'avui.

" Com denominar-la? Pronunciaria la paraula "nació"?", es preguntà Pierre Vilar quan se li va fer impressionant la idea i la vivència de la particularitat catalana (1).

Com de sobte, però sobre una acumulació més lenta de treballs, disputes i sobretot manifestacions d'una realitat bategant, ha esclatat una polèmica d'altura i alhora popularitzada en diaris i revistes sobre el caràcter del nacionalisme català (i dels moviments nacionalistes de tot arreu) i el caràcter del fet nacional mateix. Ja veurem més endavant que la distinció pertany a l'ordre de les categories. De les aportacions podem recordar d'entrada i sense menysteniment de les altres, la de Josep Termes en el Col.loqui d'historiadors celebrat a Barcelona els dies 3 i 4 de maig del 74 (2), la d'Ernest Lluch, destacant aquí especialment el paper del seus articles periodístics (3), la de González Casanova amb el magnífic recull de documents politico-jurídics sobre federalisme i autonomia (4), etc. Però l'important és sintetitzar-ne la idea medul·lar: la realitat i la reivindicació nacional té i ha tingut per damunt de ~~conjuncions~~ ^{conjuncions} politico-socials diverses una significació profundament popular.

La conclusió és correcta. Haver-hi arribat té un valor teòric i pràctic immens. Tal vegada no caldria fer esment que el dilema es planteja respecte a la suposada propietat burgesa d'aquella realitat i reivindicació, o, en d'altres

(1) Vilar, P. : "Catalunya dins l'Espanya moderna". Edicions 62. Barna 1964.

(2) Edició patrocinada per la Fundació Jaume Bofill. Barna, 1974.

(3) "Tele-Expres" 4/2/75 i 22/2/75. Etc.

(4) González Casanova, J.A.: "Federalisme i autonomia a Catalunya (1868-1938)"

Ed. Curial. Barna, 1974.

versions que discutiré ara mateix, respecte a una mena d'accidentalisme que faria de la qüestió nacional un anhel profund ara "burgès" ara "proletari", etc. Un pregon desig, dic, perquè ningú no discuteix la seva diversa utilització tàctica com a bandera. Tampoc no cal advertir que les nacions qüestionades, en tots els sentits de la paraula, són les que no han pogut assolir una manifestació normal i plena, per causes varies.

Hi ha tres problemes que, no essent la preocupació central d'aquest article ni la causa que s'ha escrit, exigeixen una nota prèvia. La primera serà per a indicar que les connotacions particulars i oposades que solen tenir els termes peninsular, espanyol, hispànic, ibèric, etc, no operaran aquí expressament, i ~~ni~~ que el que pensí que pot resultar ambigüós o confús miraré d'esboirar-ho o d'ampliar-ho.

La segona es refereix a l'obsessionant "marxisme". En marxisme, deia Lukács, a "Història i consciència de classe", l'ortodòxia només es refereix al mètode. Si extrèiem totes les conseqüències d'això, i algun dia haurem de fer-ho, arribaríem a la conclusió en tots sentits alliberadora que no existeix una "economia marxista", una "història marxista", un diccionari anglès-català marxista. No hi ha una teoria marxista sobre el fet nacional; tenim, d'una banda, i és molt si es mira, una metodologia materialista i dialèctica que permet d'apropar-se a la realitat, al que sabem de la realitat (cada dia agrandit, matísat), amb un instrument que conceptuo com a molt útil. Però "solament" un estri d'anàlisi. D'altra banda, tenim conclusions i opinions concretes que un marxista que es deia Marx, un senyor que es deia Stalin, etc, exposaven i podem examinar. Es tot. La mala consciència ideològica lliga les mans de l'estudiós.

La tercera nota preliminar també és de mètode, en relació tangencial amb l'acabada d'esmentar. Sí, la nació i la vindicació nacional tenen una fonda naturalesa popular. Però això, que precisa investigació i document, no es dedueix de manera necessària de cinc o cent fets concrets que desenterrem ^{d'un} arxiu (i els hem de desenterrar!), i, sobretot, no ha menester de forma inexorable d'una base factual indefinida i prèvia al treball conceptual, a l'esforç de reflexió i síntesi contínuament remodelada. La visió contrària ens fa córrer de manera inelegant darrera la última monografia o la última datació, cosa que no correspon (córrer sense seny; sí la monografia) a objectes d'estudi relativament

estables com són els fenòmens de consciència col·lectiva.

Però aquest article no és d'exègesi historiogràfica, encara que en pateixi. El que pretén és plantejar amb ulls d'avui i demà quina cosa és aquest país, aquest paísos nostres.

Què és una Nació?

L'acuitat dels processos contemporanis teixits ensems amb elements revolucionaris i nacionals (Irlanda, Indoxina, etc) no ha aconseguit rompre del tot la inquietant hesitació del pensament històric i sociològic davant el problema "nació"(5). En el límit de la ceguesa es situen la concepció racional-normativa, jurídic-positiva (suposadament neutral i objectiva: Estat = Nació), la palinòdia pseudo-progressista "de les contradiccions reals, no vinguen ara amb bestieses" desarmada davant l'insultant esclat de l'existència nacional, o la simple i indecorosa dimissió d'un Ferran Valls i Taberner el febrer del 39: "Cataluña ha seguido una falsa ruta y ha llegado en gran parte a ser víctima de su propio extravío"(6). Però qui ha errat el viarany, "Catalunya", o la gran burgesia catalana respecte als seus interessos estrets ?

Trenta-tres anys abans, Prat de la Riba elabora una aproximació genial a la qüestió catalana i el fet nacional (7) de la que els seus adversaris (de classe, d'ideologia, d'interpretació última de la realitat nacional) no podem sense il·licitud teòrica i civil inferir que contingui fatalment i acabadament el desbarat polític i moral susdit. Prat, sobre un vell canemàs historicista, tradicional, institucional-espiritualista, estàtic, natural i organicista, no vacil·la en l'afirmació de la personalitat nacional de Catalunya. El pas des d'un Torres i Bages, p. e., és decisiu. La definició de nació és feta per aposisició d'elements, amb una espècie de cloenda que oscil·la entre un nou element de la juxtaposició, i la metafísica: "El poble és, doncs, un principi espiritual, una unitat fonamental dels esperits, una mena d'ambient moral,...". Ara bé,

(5) Vilar. Op. cit.

(6) "La falsa ruta", article a "La Vanguardia Española" del 15/2/39. Recordat per González Casanova en la 1ª pàgina de la introducció del seu llibre.

(7) Prat de la Riba, Enric: "La Nacionalitat Catalana". Ed. Les ales esteses. Barcelona, 1930 (1ª ed. 1906).

afegeixo, podrien faltar un o més elements i existir la nació. A Irlanda, la llengua; a Polònia, durant segles, la personalitat jurídica. Sense tota una base objectiva distinta en cada cas, no hi ha nació, ni sense "un cert grau d'integració social efectiva"(8), però aquesta base necessària no és definible amb caràcter general. Què és doncs una nació? : sobre un fonament objectiu i durador del que la història en determina la bastança, un grau suficient i perdurable de consciència de diferencialitat i particularitat (que es sabrà o no "nacional"), i de voluntat (explicitada o no) de mantenir-la.

Existeix nació quan existeix consciència nacional.

Aquesta ~~definició~~ definició és incompleta però exacta. De fet no és una definició sinó una demostració pràctica d'existència, que és el que ara temptava, per tal com, diu Vilar, la capacitat d'acció col·lectiva (en sentit lat) és per a l'historiador el millor test, el millor sociodrama. Americo Castro afirma que ésser espanyol és una actitud vital, una "vividura". Fals, però afina.

Abans de prosseguir cisellant un concepte que reposa sobre un fenomen de consciència i és col·legit des d'una perspectiva metodològicament materialista (o sigui, no quimèrica), resta, almenys, un greu problema. Hi ha diferents idees sobre la nació, cada classe i - també - cada àmbit cultural en té una noció i unes èmfasis: però això no crea diverses nacions ni pot legítimament negar-la si existeix. "L'únic" (l'únic) que difereix és la imatge i el propòsit sobre què caracteritza i ha de caracteritzar aquell país que, de tota manera, és aquí. No hi ha la França eterna, però no oblidés la França secularment quotidiana i escindida. Les diferents versions de la història de Rashomon no recreen autènticament ni diverses successions de fets, no varien allò que d'objectiu té la seva tessitura fora del cap del filòsof i l'artista.

Una nació no és la seva idea, però la idea col·lectiva que en tenen els seus membres, essent, configurant, i urgent, expressa la realitat nacional determinada.

(8) González Casanova. Op. cit.

(3)

Això no és fruit d'un arbitrari particularisme. Barcelona no serà una nació per força que sigui la consciència barcelonina, ni Eivissa, ni la Rioja. La negació del fet nacional (per qui ? En aquest punt la pregunta és obligada) no el fa desaparèixer. Constitueix el mateix pas ideal gratuït de l'ateu que nega l'existència del creient com a tal o, més sovint, de quan jo desconeixia l'existència d'Austràlia.

Un grau suficient, deia, de voluntat i consciència d'ésser (no per força d'ésser tot el que hom és). No ens amofni que això no sia exactament avaluable, ja que difícils de mesurar en quantitat ho són si bé s'hi pensa la majoria dels fets en sociologia, en història, en la vida col·lectiva i individual. Al Col·loqui d'historiadors hi ha un moment colpidor en discutir-ho:

" Borrell : I què passa avui ? Gent que semblaven morts, a Bretanya, a Occitània, s'aixequen. Això respon la pregunta de quins són pobles i quins no ho són. Ells mateixos ens ho diuen,.....és el mateix poble que es defineix..

" Molas : Però, quan hi ha prou poble per a dir-ne nació ? Quan podem parlar de nació ? Quan s'aixequen deu, cinquanta individus ? Quan se n'aixeca la meitat ?.... Movent-nos únicament a nivell de consciència (i de consciència política) no anirem, en precisió, massa lluny.

" Termes : Concideixi o no amb alguns esquemes prefabricats, el fet nacionalitat persisteix.... Cal veure també la nacionalitat com una certa voluntat de ser allò que ets. Ha arribat un moment en el qual també em sembla vàlida l'afirmació de Ventura Gassol: "som catalans perquè volem ser-ho".

Exacte. El nus gordià de les categories sociològiques neoescolàstiques el talla l'espasa de les actituds col·lectives profundes, de la dialèctica voluntat-realitat i voluntat-necessitat (9). Cap historiador seriós no pot dubtar que Polònia, o Irlanda, o Itàlia eren nacions fa tres-cents anys. Perquè existia una consciència polonesa que no ha desaparegut mai des de la seva lenta i sòlida conformació a l'edat mitjana.

Tenim a l'abast de la mà la possibilitat d'una formulació teòrica que ocupi legítimament el res nullius entre les simples dades empíriques, insuficients, i la metafísica, i que expulsi aquesta del terreny que li hem lliurat per timidesa epistemològica. Un instrument, a més, que estalvii

(9) Cuadrat, en el Col·loqui.

part del que d'artificiós hi hagi en la dicotomia "social" - "nacional". Hem atès, plegats, un ^{asbós} ~~concret~~ doctrinal senzill però precís i acabat en si, general, d'altra banda, però amb concret nexa amb la realitat hispànica.

Existeix Nació quan, sobre una durable base objectiva, existeix una dura voluntat i consciència nacional.

¿ Què és Catalunya, i com és ?

El conegut treball d'Stalin "El marxisme i la qüestió nacional"(10) tingué la virtut de salvar de la damnació absoluta el "problema" nacional per a l'esquerra teòrica europea, però no del purgatori de la sospita greu sobre la seva impuresa d'origen de classe i de la visió restrictiva de la nació com a resultat de la formació d'un mercat nacional. Aquesta vella concepció mecanicista però suggeridora de Marx L'han gairebé esbandida un eixam d'excepcions decisives (11).

Fa uns dotze anys veu la llum, dins les limitacions de difusió conegudes, un assaig important, "El Problema Nacional Català" (12), que en un intent d'aplicar aquelles tesis a Catalunya comet almenys tres errors capitals:

- a) La gènesi de la reivindicació catalana correspon, sense matisos, a la burgesia.
- b) Catalunya no esdevé plenament una nació fins els segles XVIII-XIX.
- c) De manera categòrica i fins agressiva, Catalunya és només el Principat (13).

El primer punt l'hem glossat ja: en el concepte, la nació no és de classe, sense ser tampoc "interclassista". ^{Pentany} ~~interclassista~~ a un ordre sociològic pre, sub i metaclassista. En el fet, "la consciència és popular, i.....qui abandona la lluita nacional és la burgesia"(14). Tanmateix, Jordi Solé-Tura té alguna raó quan assenyala el perill d'un simplisme pendular catalanisme = burgesia --> catalanisme = poble (15) en l'espai factual. En l'àmbit concep

(10) Stalin, J. : "Obras (versió castellana). Moscú, 1953.

(11) "Potser caldria refer els conceptes de Marx sobre això": Termes en el Col.loqui.

(12) Edicions Nous Horitzons. Sense datar.

(13) "Els nacionalistes catalans pretenen que València.."(pàg. 35)

(14) Termes, en el "Col.loqui".

(15) "El Noticiero Universal", 1/3/75. Ja Balcells i Molas havien adduït aquesta recança en el Col.loqui.

(7)
tual, vull amagar-ho, una nació existeix independentment de la seva fesomia concreta de classe i fins i tot quan tota fesomia pròpia roman oculta.

Per això és tan important, passant al segon punt, la proposta de Lluç d'escorcollar l'aparent silenci popular de dos segles des del 1714, i penso que també dels dos anteriors com ha fet Eva Serra i d'altres amb el 1640. Tenim però una munió de dades que permeten afirmar que els pobles catalans mai no van perdre consciència de què eren (és a dir, que eren alguna cosa singular), i, si res no sabem, ho podríem deduir pel rebrot d'un Guadiana impetuós: una nació no "mor" ni es recrea ni es forma pel concurs de cir cumstàncies poderoses però de poca arrel i de pocs decennis.

El tercer punt és ~~el~~ més delicat però no més obscur. "Res no imposa (diu Vilar), en una paraula, ni en la geografia, ni en l'observació contem porània, ni àdhuc en la més vella història econòmica-social, la idea d'un sistema „ gran-català „ prou coherent per a obligar a estudiar ahora el País Valencià, les Balears i Catalunya" (es refereix a la regió del Princi pat). Efectivament, hom és lliure de centrar l'objecte de qualsevol estudi i el del nostre és aquí perfilar què abasta la nació catalana.

Hi ha un paral·lelisme entre l'agudesa de les tensions polítiques i de competència jurídica que comportaren durant la República les aspiracions i les consecucions autonòmiques, i l'abundosa bibliografia posterior jurí dica i sobretot històrico-política, d'una banda, i d'altra l'escassetat d'anàlisis sobre la penúria i confusió teòrica quant a les realitats nacio- nals que es desprèn del conjunt de projectes i avantprojectes que van des de la mateixa Constitució de la República als Estatuts de Galícia i el País Basc, des de l'Estatut de Catalunya (i el Projecte de Núria) a l'Avantprò jecte d'Estatut del País Valencià i el de les Illes Balears, etc (16).

Confusió teòrica, sintetitzant, en dos aspectes essencials: quina és la realitat hispànica; quina és la naturalesa de les entitats que volien l'autonomia (i quina la naturalesa - no la forma legal - de llur relació mútua i amb el conjunt peninsular). Ens centrem ^{primer} en això segon, tot

(16) Cf González Casanova, op. cit.

ometent la llista de titubeigs d'aquells articulats, per raons de respecte i d'espai i perquè l'únic que m'interessa ara és de constatar quin salt ha fet la consciència col·lectiva dels pobles catalans i dels pobles d'Espanya en condicions difícils. La fidedignitat del que alhora descriuré i postulo no es pot trobar tan aquí com en "l'observació contemporània" (menys reveladora, certament, quan Vilar ho considerava) del que succeeix i tal volta ha de succeir a Alcoi, a Toledo, a Oporto.

Catalunya, els Països catalans, és una nació amb regions de forta personalitat diferenciada, és a saber, el País Valencià, el Principat i la Catalunya transpirinenca, i les Illes. La valencianitat (no regional) del Principat, la catalanitat (no regional) de les Balears, la llengua comuna (amb accents diferents) de Menorca i Alacant, afaïçonen una realitat nacional que cap sociòleg (no cal afegir honest ni seriós) de Tortosa, de Bristol o de Salamanca no podria negar. Regió de quina nació serien les Illes, o el Principat?

Andalusia és una regió de Castella, també de notable personalitat. La Regió té un rang sociològic transcendental en la vida col·lectiva dels seus individus i de llurs nacions. Andalusia ha de ser intensament andalusa, València indefugiblement valenciana per a ésser, i per a ésser tot el que poden ser. L'estudi del fet "nació" és, en fi, alhora l'estudi d'una psicologia i una estructura, la complexitat de les relacions movents (17) entre les quals no negligem ningú.

Catalunya és una nació de tricapitalitat (Ciutat de Mallorca, Barcelona i València) substancial.

¿ Com és Espanya, i què és ?

Espanya és un problema, parafrasejant a Pedro Lafn. Però no un artífici.

Galícia trobarà la seva plena expressió nacional quan la societat gallega i peninsular es configurei amb una perspectiva de democràcia política i

(17) Vilar, P. : op. cit.

social; però aquest és igualment el repte per al conjunt hispànic, que a Castella, per exemple, no corre el risc immediat de perdre el nom de cada cosa però sí tota cosa digna d'ésser anomenada. "....No és estrany - diu el professor González Casanova - que la rebel·lia popular, de classe i de "regió", enfront de l'Estat "nacional" sigui presentada tradicionalment pels ideòlegs de les classes peninsulars dominants com a signe de primitivisme, localisme, subdesenvolupament, incapacitat racial per al noble art de l'Estat, incultura i moltes altres bajanades revestides de científisme folklòric. Indubtablement, el particularisme peninsular, les tendències foralistes, federalistes i anarquistes protagonitzen la no-integració popular en l'aparell oligàrquic de dominació central...., però això revela la impopularitat radical d'aquest Estat,...."(18).

Es indissoluble la "qüestió basca" de la revolució política i social contemporània a la nostra península. Res no poden els decrets contra la subversibilitat de les necessitats dels pobles.

"Per què Torí i el Piemont aconseguen formar la unió d'Itàlia, i Barcelona i Catalunya no ho aconseguen?", es pregunta Meyer en el Col·loqui: perquè Itàlia és una nació. Què és Espanya? : Termes troba amb raó insatisfactori el concepte de "nació gran". Per altra part estimo que és equívoca la antonímia nacions hispàniques, "naturals"- estat espanyol, "artificial".

¿ Què és Espanya? : una realitat multinacional i inter-nacional, una comunitat irreversible de pobles diversos i fraterns, una llar, forjada en història tràgica, d'abast peninsular.

La unitat, és a dir, la llibertat.

La unitat hispànica, de la que sóc partidari a títol de parer i sobre la que Portugal o el País Valencià tenen dret indeclinable a decidir i de terminar-ne la manera, resulta concebible i ampliada sobre el basament de la seva autenticació.

(18) González Casanova : op. cit.

Es fal·laç el lligam entre regionalisme tebi i preocupació panibèrica, com han demostrat a bastament les burgesies de totes les nacions espanyòles i la inconsistència alhora desarrelada i localista del federalisme històric. Perquè mentre l'autèntica radicalitat social i nacional és conciliadora per omnicomprensiva, la "moderació" s'agita nerviosa per sectorial i voluble per interessada. La clau d'avui és una opció no exactament política sinó de civilització: la llibertat „ja no és„ opinable, ni la vertebració hispànica „problema dels perifèrics„.

L'esquerra sud-americana parla constantment de pàtria, de patriòtisme; jo crec que això es deu, primer, que és patriòtica, segon, a un pòsit liberal que hem de recuperar amb urgència perquè és patrimoni de la humanitat que lluita. Es falsa l'oposició liberalisme-radicalitat popular, escandalosa i estèril. Qui no és liberal és la burgesia. "Es pot posar de relleu - diu Termes al Col·loqui - la idea que la Revolució Francesa no és, com podria semblar en un esquema marxista, una revolució burgesa típica,...". Ben cert. A més, no existeixen esquemes marxistes.

A. Nin i Maurin, en qui el fulletó comentat "El Problema Nacional Català" s'inspira en algun aspecte, van proposar la teoria de la successiva utilització de la "qüestió" nacional per la "burgesia", la "petita burgesia", i el "proletariat". Però, a part de veure massa fàcil la frontera entre les classes i de deixar fosc el fet nacional, no „la utilització„ sinó la plena assumpció de tots els elements d'alliberament humà és el punt de la gran transició històrica i revolucionària de la nostra època. Dels nostres pobles.

A PROPÒSIT DEL PROJECTE DE PROGRAMA DEL P.S.U.C.

juny 1975

J. G. A.

Davant un text de 38 folis i amb desig de totalitat resultaria feixuc el comentari pro o contraprogramàtic ratlla per ratlla. Miraré doncs d'examinar amb detall un parell d'elements tan fonamentals que se situen gairebé a la zona de les concepcions preprogramàtiques, i m'hi aturaré malgrat que no hagin merescut gaire atenció en el Programa i fins precisament a causa d'aquesta absència.

Per raons d'espai i centrament evito d'espigolar massa en altres qüestions atractives i importants. Un dia, per exemple, en una altra ocasió, caldrà discutir a fons què hem de fer ⁱ potser negligim en el combat contra la regressió cultural que el capitalisme contemporani ocasiona i estimula (p.p. 1 i 5), una degradació cultural que si alguns símptomes premonitoris es consoliden afectaria també certs àmbits de la humanitat progressiva i de les seves avantguardes.

Ni, d'una banda, indubtables condicionaments objectius com són en amplis sectors juvenils el gradual predomini de la cultura "sensorial" sobre la "literària" i conceptual (procés que no es pot aplaudir més amunt del que té de recuperador d'unes dimensions, no, de manera badoca, en el que significa de pèrdua d'altres); la gran dificultat de copsar enriquidorament el devessall d'antics i nous coneixements; el fet que tants ploraires siguin reaccionaris que el que enyoren no és cosa altra que el vell ordre (la qual cosa encara ens converteix més en dipositaris del patrimoni cultural de mil.lenis, sempre jove si era autèntic i la causa que, amb la ^{Quita} pel pa i per la supervivència, no siguem animals sedents davant de la televisió, De las Casas defensés els indis, Marx fos revolucionari, breguem convençudament contra ris a la tortura, etc); el sacrifici formatiu que exigeixen les lluites polítiques i reivindicatives dels ensenyants i dels estudiants. Ni, d'altra banda, la condemna de les vessants més peregrines de la psicoprogrepedagogia com ara són la idea que és possible l'aprenentatge sense un dur esforç, el rebuig de tota mena de memortització, l'horror mig infantil a "l'opressió magistral", ni l'una cosa ni l'altra no ens alliberen de la responsabilitat d'una reprovació i una anàlisi més profundes : un gravíssim procés d'oblit de la història del pensament humà, per tant d'una part medul.lar de la història de l'alliberament humà, i per tant de com és possible aquest alliberament humà, està essent perpetrat per un sistema social que no en té prou amb la depredació del treball dels homes i dels béns de la naturalesa i que

necessitaria per a la seva perpetuació que aquests homes fossin cecs de la memòria.
" I què ens importa Kant ?" s'ha sentit a les aules i se sent cada dia a tot arreu.

Però la racionalitat, com la veritat, és revolucionària en el món d'un sistema irracional i entre forts corrents de moda irracionalista. I tot ens importa i ens compet, hereus com som del dot indivisible del passat i del futur de la humanitat en lluita. La parcel·lació entitativa de les coneixences i del record (no, és clar, la funcional i operativa) i l'especialització -no ja solament la ^{greu i coneguda que faria} de l'especialista un envanit analfabet, sinó la que obligaria a tothom a diplomar-se en "problemes reals", és a dir, quatre vulgaritzacions de mals resums, amb menysteniment i desús de tota la cultura humana, d'aquest tresor dels treballadors -, aquesta parcel·lació i especialització, quan abandona el servei del progrés tècnic i epistemològic per a convertir ~~la cultura~~ en bé absolut la fragmentació del coneixement, és bàrbara en el sentit literal de la paraula, estrangera entre l'estirp dels estimadors dels homes i estranya en la nissaga dels homes lluitadors.

Ha arribat el moment d'atallar l'esmicolament tecnocràtic de la cultura i de l'ensenyament. L'optativitat il·limitada i degradant que pot concedir el capitalisme però no nosaltres si volem aturar i remuntar la privació cultural i que serà d'alguna manera civil dels nostres joves. L'estultícia que condemna les criatures a no saber d'escriure (fóra "autoritari" ensenyar-los ortografia). Combatrem aquesta estimba da a despit de momentànies o llargues dificultats i incomprensions.

La qüestió no admet moratòria per tal com l'emprobbiment és invasiu. S'ha d'unir en un mateix feix tres elements inseparables : la lluita en el front de l'ensenyament contra la dictadura i contra el capitalisme; la lluita pel nostre ple redreçament nacional; l'obertura per a demà d'una ardida Revolució Cultural contra les velles (les de debò velles) concepcions, per la plena extensió de la cultura, i per la seva elevació i recobriment.

El capitalisme després del parany contracultural (que té un aspecte i una voluntat subjectiva autenticadors) ha parat, descarent-se, la ratera anticultural. El capitalisme viu de Kung-Fu, no de Pascal : entenguem-ho. L'humanisme és facciós. No es pot ser revolucionari sense ser humanista, savi o senzill, perquè no es pot ser revolucionari i bestial.

Ja ho sé que la paraula cultura no és unívoca, però sí el seu sentit avui. Per què la cultura ? Perquè és alliberadora materialment i moralment, perquè el seu gaudi és un plaer que mentre no sigui a l'abast de tothom ningú no té dret de desdenyar. Que ningú no es tranquil·litzi tampoc considerant que això és el clam d'un esclerit que

fa sa guerra respectable als núvols : estic pñlant de la lluita als barris i als col.legis.

El realment preocupant no és que els qui podríem i hauríem de "saber" sapiguem poc, sinó que s'està perdent la noció de la necessitat de conrear allò que no té una estreta i en definitiva sempre mutilada "efectivitat pràctica". El preocupant no és que no sapiguem, sinó que ho sabem tot i que la indigència fa niu i és tàcitament induïda per elevades instàncies que no blasmen Kant però que expressament i provocativa l'ignoren. Kant, clar, és un exemple. L'ignorament és actiu però també forçat pel fet que (excepte els especialistes en "pensament humà") no en sabem culpablement ni un mal borrall.

Uns quants recobles cobreixen la pobresa : " acrític", "metodològic", tant se val que no tinguin res a veure amb el que hom parla. Recordant amb paor que algun repatani sabia llatí l'estem prohibint per dedicar el temps dels nens de dotze anys a l'estudi (a la discussió crítica, que diu) dels modes de producció i de conceptes que, eliminats progressivament i vertiginosament els estris complementaris de tot coneixement humà, com és el llenguatge, esdevenen esotèrics. Però és que, de manera involuntària, d'això es tracta al capdavall : un escolasticisme envilant de paraules buides i sagrades que s'empren en un moment desadient i amb finalitats cabalístiques.

No essent la responsabilitat ni menys encara la culpa específica d'una agrupació política, no pot aquesta però deixar d'interrogar-se i de suscitar una reflexió profunda sobre grans temes dels que demà des d'una situació de poder el poble haurà de prendre opcions : l'educació, l'habitatge o la salut. Atendre exclusivament a la lluita reivindicativa d'avui no seria propi de partits polítics sinó d'organismes sindicals. Evitar tot confrontament teòric dels problemes en aparença menys urgents i deixar-se penetrar amb alegria per les onades de la moda, a part d'inelegant i d'injust cap als qui pensem que tenim raó en la nostra actitud de resistència a la banalització de la vida intel.lectual, té el perill ~~exda~~ que potser la nostra denúncia sigui encertada i aleshores del que ara perdem cada dia (per exemple en deformació i desculturització) no nosaltres sinó la vida col.lectiva de demà en passarà factura.

En definitiva, represa pedagògica i cultural i acabament, mitjançant una lluita ideològica que serà aspra, de la complicitat amb la política deseducativa del capitalisme monopolista. Responsabilització i autosuperació de la intel.lectualitat jove, la més afectada i la més obligada. Exigència d'aprofundiment, d'es

forç i de rigor en plenitud de lluita contra tota selectivitat social : la reivindicació no pot ser la facilitat i la impreparació sinó, una elevada cultura de masses per a poder millor comprendre i transformar el món i la vida de cada dia.

Per què aquesta llarga digressió inicial sobre una qüestió que no és "política" ? Perquè en qualsevol cas és important, i sobretot perquè està en plena relació amb la desconexió de les fonts de la nostra personalitat històrica i revolucionària a què em referiré en el darrer punt.

Prou senyals fan creure que cap al 20 de desembre de 1973 es podria situar l'inici no d'un ràpid canvi sinó d'un cicle de pregoneres transformacions, d'un període històric definible com a la segona revolució hispànica del segle vint.

Més enllà de la legítima voluntat dels revolucionaris o de les conclusions doctrinals genèriques sobre la crisi del capitalisme, està confluint a la Península, al conjunt de l'Estat espanyol i la nació portuguesa, una tensa concurrència de necessitat objectiva de solucions profundes, de desig popular d'aconseguir-les, d'impossibilitat de llur realització amb simples reformes polítiques i socials que serien estabilitzadores en d'altres societats no esguerdades per contradiccions tan intenses, i finalment de violenta resistència al procés democràtic i revolucionari.

Qui tem la cristallització d'una "democràcia formal" (concepte que denota un cert menyspreu per les llibertats, aconseguides pel poble, que permeten d'eixamplar la seva lluita, i que a més tenen un valor en si), qui ho tem no sap, em sembla, en quina societat vivim ni la naturalesa abrupta dels seus problemes ni per què en aquest polvorí d'Europa sofrem una dictadura tan anacrònica com difícil d'escombrar per les classes dominants.

Com a 1868, com a 1930, una poderosa marea forçada ara d'una major maduresa històrica i amb un enemic afeblit pel pes de la victòria del 39, per la pèrdua del reclam religiós, etc, s'enfronta amb un Estat concebut sobre una base d'opressió social i nacional tan extremada que serà molt difícil de democratitzar invertint els seus mecanismes, i que potser acabarà trencant-se. No és quimèrica la possibilitat d'aquest esquincament perquè l'Estat franquista no és altra cosa que la continuació espasmòdica, ferotge i epigònica de la ferida mal tancada en el "territorial" i en el social que foren l'estat borbònic i la restauració canovista.

La revolució hispànica té possibilitats, en aquest nou cicle, de desbordar la

restauració permanent i d'assolir la seva consumació. Però no és previsible un fet o un parell de fets encadenats sinó un procés de mesos o anys, amb revolts i vicissituds expressió de les poderoses forces oposades i de la complexitat de tota autèntica revolució.

El Partit Socialista Unificat de Catalunya, l'honestedat general dels objectius i de les activitats polítiques del qual he pogut constatar (tot honorant-me alguns dels seus membres amb una cordial amistat), fa cara a aquest moment històric amb una característica que li és tradicional i que esquematitzaria com una formidable capacitat política llastada per una notable anquilosi de reflexió profunda.

El P.S.U.C., al meu parer, no té una idea clara de què és Catalunya, el seu país, ni de per què cal fer la revolució com pragmàticament intueix que l'ha de fer.

¿ QUIN PAÍS ?

1. Un país, o una província important. Un noble, germà igual dels altres del món, o una part d'un altre poble. Una simple definició catalana, o un rotund afermat regional. La meua opció és la primera no perquè l'hagi sospesada com a "la millor" sinó perquè se'm manifesta com a la que és.

La generalitat de les forces progressistes castellanes no comprenen ni admeten realment que Espanya no és una nació. Per això mateix es troben incòmodes davant la caracterització no gens pejorativa de "castellanes" : esfumada progressivament des del s. XVI la pròpia consciència nacional sota l'influx d'una oligarquia panespanyola amb necessitats expansionistes i unitaristes, aquella consciència s'ha vist substituïda (en el poble de les regions castellanes, no en els altres afectats) per una consciència espanyola que comprèn països alguns dels quals ni són estrictament peninsulars com és el cas d'Euskadi i de Catalunya. Una consciència espanyola que se sent com a nacional però que no s'assenta sobre una nació, i que per tant es basa inevitablement en un grau més gran o més petit (en la història i en l'actualitat, altíssim) de necessitat d'assimilació i de consentiment ~~de~~ de l'opressió. I endemés una altra cosa de la que es parla poc : la frotura,

la pobresa que per a la Castella estricta sobretot i també per a les altres regions de la nació castellana representa l'abandó de la idea d'ella mateixa i la descurança de la pròpia personalitat, que la situa en una perspectiva vertiginosa enfront de la possibilitat de la llibertat nacional dels pobles de l'Estat espanyol. El Partit Comunista d'Espanya, un dels que fa un notable esforç de respecte i d'aproximació en el curs de la lluita contra el vessant feixista de l'unitarisme, troba per a assumir plenament aquesta realitat bifront (cosa que d'altra banda és la seva obligació estricta segons que es desprèn de l'agudesia del conflicte històric que té plantejat i de la teoria i la pràctica revolucionària mundials) grans dificultats pròpies i del medi, ideològiques i polítiques, i de fet segueix, ampliant-la, la tradició republicana d'una nació amb zones perifèriques diferenciades que exigeixen graus d'autonomia. "Tanmateix - diu Maur M. Boix a Serra d'Or d'aquest mes - és ben clar que,....., al nostre país som el poble mateix i no pas una minoria."

Una nació, creditora per dret d'una completa sobirania, de la que assolida en pot fer després el que vulgui, o un territori d'una nació de veritat. Mereixen el dret de furs i subjecte d'obligacions per una definició entitativa que el nostre poble no accepta, o per un pacte secular que el nostre poble no recorda. L'opció és indubtable però és també sacrificada políticament i històricament per a tots, no solament per al P.S.U.C. El que més em preocupa en aquest ordre és que, no essent lícitament ajornable, aquella decisió admet i és objecte per la seva dificultat de dilacions i potser d'inconscients ambigüitats autotranquil·litzadores en el verbal i en les postures.

No he discutit en aquest punt fórmules concretes de relació entre pobles, sinó dues altres qüestions : el nostre té els mateixos drets dels altres del món; i el nostre poble, com a punt de partida de tota anàlisi i de tota actitud ~~ha~~ ha patit més desventura però no té menys personalitat que el poble francès, per exemple.

2. Catalunya és els Països Catalans. El nostre país, el país del P.S.U.C., es compon de tres grans regions que són les Illes, el Principat i Catalunya-Nord, i el País Valencià (o quatre si els estudiosos del fet regional prefereixen de considerar Catalunya-Nord una regió diferenciada del Principat. No és la meua opinió però això no té importància aquí). La catalanitat d'aquestes terres és idèntica, i total a efectes de caracterització i d'obligació operativa i teòrica en el civil i en el polític. A qui no s'ho cregui el convido que es carregui de

sensibilitat i surti al carrer a Ceret o a Alcoi. Com a cap opuscle, aprendrà si no és orb (potser innocent) a la vida i l'anihllament dels pobles dues coses : la catalanitat de què parlava i la relació entre l'opressió de classe i la humiliació desnacionalitzadora, entre l'opressió de classe i l'embrutiment col·lectiu en general. Que vagi a la ciutat de València, si té ulls. Si vol comprendre, perquè de revolucionari-pendents que s'estan de bestieses i van "a lo social" als valencians els sobra amb el governador civil, Sr. Oltra Moltó.

Expressament no he volgut ocultar que el sentiment de poble, i més de poble en perill extremat, com el nostre, és emotiu i acerat en les masses i en els homes concrets. Que ningú no ho oblidí mai perquè s'ho trobarà a nierons impen-sats. Si algú es ^{veu} ~~veu~~ que aquesta indignació i aquest estremiment no són "revolucionaris" o "científics", primer no tinga compte de la seva opinió perquè no disposen ja de temps, i segon li prego que estudiï en els llibres i a les places. Si algú, de qualsevol grup o procedència, pensava això jo no li nego la subjectivitat revolucionària (traïda sense voler-ho) però li demano públicament que es faci digne del poble nostre i que no contribueixi a la seva desaparició. Que sàpiga que sempre serem reptats per aquest poble i davant aquest poble per la trista participació en l'extinció, o per la desfalleça, o per tebiesa.

No considero aquests punts com una postura política, com una posició dins l'espectre polític. No hi ha catalanistes. El combat per les llibertats del nostre país és comú i obligatori per a tots els catalans conscients, i es lliura amb més ràbia i coratge com més radical socialment hom és. La falta de correspondència entre l'una i l'altra façana és en l'home de esquerra falta d'informació, que cal donar, demagògia neo-lerrouxista potser en algun cas, que cal denunciar, i especialment irreflexiva perversió de la raó, que cal guarir.

Les intenses relacions històriques i actuals de tota mena amb Tolosa de Llenguadoc, amb Saragossa o amb Gènova no tenen categoria definitòria per al nostre país, no obstant la seva importància concreta i el seu gradient diferenciat avui a favor de Saragossa. La nació catalana, en fi, té una tricapitalitat (València, Barcelona i Ciutat de Mallorca. O quadricapitalitat : Perpinyà o Elna) substancial.

La fermesa irrenunciable en els principis dóna abric tranquil a una flexibilitat política que pot ser gran, com ara adaptar-se al ritme i necessitats diferents de les regions catalanes. El que no podem fer sense incoherència profunda és reclamar la descolonització de Gibraltar i no dir un mot de la Catalunya transpirinenca que té a França com a Estat administrador solament des de 50 anys abans que Gibral

tar no fos ocupada pels anglesos. ¿ Quin país ?

L'irredentisme és ingrati quan alhora lluitem a mil fronts, començant pel més vorà de l'oficina. Però el petit "polític" que, podent-ne ser conscient, accepta la desmembració del seu país decidida per dos reis estrangers naufragarà per sota el flux dels pobles que són més utòpicament tossuts que no ens pensem. I encara que no fos així la missió d'un dirigent honest no és jugar al guany fàcil.

La gran conquesta conceptual i vivent dels Països Catalans, o sigui, la recuperació de la consciència de la totalitat nacional, és un fenomen esbalaïdor que hauria semblat inconcebible fa solament vint anys. Aquest és un altre motiu que ens ha de moure a no fer judicis taxatius sobre postures passades del P.S.U.C. (amb qui sense especials mèrits estic conversant) ni de ningú : em deia una vegada V. Riera Llorca que fa dotze anys gent d'Estat Català en refusava la idea.

En l'actual situació de transició és corrent i rebutjable una acceptació només passiva de la realitat dels Països Catalans. "Si els valencians volen....". " Només lliurement....". És clar que només lliurement i solament el que vulguin els pobles, però les forces progressistes han d'ésser agents de consciència sempre, contendents actius contra la rutina i contra la pràctica desnaturalitzadora de les classes dominants. També solament el que els treballadors vulguin, però nosaltres lluitem per fer comprendre i imposar les solucions que ens semblen justes.

Des d'ara, o des de fa poc, no hi pot haver sense cerquesa deshonest i sense cerquesa suïcida vacil·lacions quant a la integritat del nostre país malastruc i estimat. Les organitzacions polítiques, culturals, de masses, han d'orientar^{hi} de manera immediata llur activitat i llur forma organitzativa.

3. És català tothom qui viu i treballa a Catalunya amb independència del seu origen i parla actualment. Només s'autoexclou una prima capa feixista i de mentalitat ocupant que considera un insult la mera existència del nostre poble. A Catalunya a ningú no es demana ni s'ha de demanar casta ni accent; solament respecte, que hem d'exigir.

Sembla doncs impropï dir que al P.S.U.C. hi militen "homes i dones de totes les nacionalitats hispàniques..." (pàg. 35). Els membres del P.S.U.C. són catalans.

La personalitat i la llengua catalana és la pròpia i única de Catalunya, la de tots els catalans amb independència també de les que avui parlin. Catalunya no és un país trilingüe sinó triglòssic. No reivindicuem el català com a la llengua oficial perquè sigui la materna de la majoria dels catalans sinó perquè és la del nostre país.

No hi ha nens "francesos" ni nens "castellans" a Catalunya, perquè en la nostra

situació concreta això representa perpetuar una discriminació. És una suprema responsabilitat impedir la cristallització de dues o tres comunitats en els països catalans, i en aquest ordre el P.S.U.C. ha jugat al Principat un paper molt positiu. A Catalunya hi ha alguna minoria ètnica, com la gitana, que ha de ser defensada, però no hi ha cap minoria nacional en el sentit recte del mot. Només hi ha un poble català, el de tots, malgrat la fal·làcia feixista que és i serà profusament utilitzada del "dret" dels immigrants a no poder aprendre la llengua de llurs fills i a ésser perpètuament distints en llur propi país.

4. Perill històricament imminent de desaparició. Per dessota el miratge dels cercles reduïts en què ens movem, culturals, polítics o professionals, l'esforç dels quals no podríem menysprear, el retrocés sociològic del català prossegueix incessant, i dibuixant una corba d'acceleració. L'arribada dels mitjans de comunicació als últims racons, una llei d'economia lingüística, el major coneixement del castellà i el francès. etc, fan cada vegada més difícil l'adopció del català com a llengua pròpia dels arribats d'altres països, i fins una mínima capacitat de parlar-lo amb soltesa. Cada vegada més, i molt ràpidament, la parla castellana o francesa d'un dels pares es converteix en determinant per a la parla dels fills, reflex del que passa (i no succeïa fa cinquanta anys) entre els adults. I moltes altres dades que són al nostre abast. Deixat a l'evolució espontània, el català, i per tant substancialment Catalunya com a poble, està condemnat en el plaç d'un segle.

El meu primer i més profund argument és que no empena la gana.

Hi ha un perillós optimisme de grupet d'amics, un tòneu i inconscient tant se me'n dona, una consideració de la "qüestió nacional" com a instrument polític i no com a bé quiditatiu que no necessita estrictament servir per res perquè és el moll de la nostra personalitat, de la nostra manera de viure la història i els dies, de ser revolucionaris i d'un club de teatre. Molts discutim la "qüestió nacional" igual que el paper dels sindicats a Síria.

Les classes de català, cosa dels d'òmnium, bona gent (en el millor cas).

Ha d'acabar la incúria i les negligències..En una nacionalitat oprimida un revolucionari ha de fer de tot, dirigir una vaga, repartir llibres als infants.

L'atutada, de tota manera molt difícil, de l'inclement procés d'assimilació i extinció, exigeix una rapidíssima conquesta política i civil de tots els ressorts d'un país normal. Un dels arguments de l'enemic.és que estem prou bé, que la cultura catalana (amb cinisme sagrant) té molta empenta i no cal d'exagerar, etc. No, ho necessitem tot perquè si no aviat no tindríem res. Hi ha per exemple una cota de

nombre de parlants per sota de la qual la pervivència d'una llengua no es considera científicament possible. Diu el P.S.U.C. (pàg. 25) que "L'ensenyament es donarà en català o castellà, segons la voluntat dels afectats,...". I l'aritmètica, que es posarà a votació ? La sociologia i la pedagogia no són ciències de matràs, sinó al servei dels homes i dels pobles, dels seus adversaris, o de la confusió involuntària.

Als catalans, al P.S.U.C., no ens dona la gana.

5. ¿ Seguirem expulsant molts catalans amb forta consciència d'ésser-ho de la vida política normal ? Són força conegudes les insuficiències, el seny, la timidesa ideològica de milers de catalans que per instint de supervivència col·lectiva han fet tants petits actes poc vistents, no sempre encertats, sovint amb l'aire esquerp de qui es sap assetjat,

No ens hem sacrificat menys potser ni menys silenciosament els qui del nostre poble hem menat una contesa més política, d'un ~~marxista~~ abast ideològic més ample. A més, molts o pocs dels que parlava poden tenir posicions més conservadores que la meua, o simplement diferents. Ara, qui diu, saberut, que salvar el bri més ínfim del canemàs del nostre record, que servir uns noms de plantes o d'ocells, que transmetre una tornada senzilla que a molta senzilla gent els ha fet sentir la pàtria negada, que tot això és "petit-burgès" o així, aquest insulta la seva intel·ligència i la seva decència i és agent de qui no sap ni voldria.

Marxista, o socialista, o demòcrata, no n'és. No ha après les beceroles.

Hi ha molta gent que el nostre poble venerarà entranyablement un dia, una part dels quals se senten marginats pels qui hem pensat que el que feien ja era una política concreta, distinta i fins oposada a d'altres. Eren "catalanistes", i carpe-tada. Això passa encara amb molts intel·lectuals importants que a part que la seva tasca ja té un grandíssim valor haurien de poder-se incorporar si ho desitjaven entre els primers rengles del combat nacional, social i polític més radical.

No hi ha catalanistes, repeteixo, perquè això representaria que és una fal·lera el que en realitat és missió, amb el mateix enardiment dels "catalanistes", de totes les forces progressives nacionals. Per deixament i abandó els hem acorralats en un punt carrincló de l'arc polític i amb inconscient hipocresia hem trobat a posteriori la justificació en la parcialitat ferida dels aculats.

Estic disposat a fer l'impossible per rompre el que hi ha d'artificiós en la infausta fractura socialisme - "catalanisme històric".

6. La defensa de la personalitat col·lectiva no necessita justificacions ideològiques prèvies, encara que en por oferir a plena bastança. No és deduïble d'un estret promptuari de lluita de classes, tot estant-hi bàsicament arrelada (o tot mereixent una consideració paral·lela. El Congrés de l'Havana ^{de 1935} dels P.P.C.C. d'Amèrica Llatina considera que el tres pilars del combat dels pobles són : la lluita de classes mundial, el conjunt de països socialistes i forces progressistes, i el moviment d'alliberament nacional). No necessita de correcs sinó que demana afanys.

I no ha d'ofrenar cap més explicacions "des d'un punt de vista de classe" el vell professor que ha donat classes de català durant vint anys, com per favor, en un centre excursionista; o el qui en dóna a Elx.

Estic en desacord amb l'orientació del punt "Formació de la nació catalana moderna" (pàg. 10), i reconec que no sé quina cosa deu ésser una "nació burgesa moderna" (pàg. 11) quan el mateix caràcter ^{de classe} de l'Estat reclama el sedàs de la dialèctica més esmolada. La nació no és de classe, sense ser tampoc "interclassista" que en l'argot nostrat vol dir una mena de poti-poti. Pertany a un ordre sociològic pre, sub i metaclassista. D'altra banda, una nació no "mor" ni es recrea ni es forma pel concurs de circumstàncies poderoses però de poca arrel i de pocs decennis.

Prefereixo d'comparar aquí el valor en concret de la personalitat que el de la particularitat en abstracte, però no comparteixo la reserva de les pàgs. 7 i 21. La singularitat té en l'ofegador món actual caràcter alliberador, i les esquerres hem de trencar el corró uniformista i antipopular que brandem des del s. XVIII. En deia en una carta el professor gallec Carballo Calero : "Entenc l'afermentament de la pròpia identitat com un postulat de qualsevol progrés, i per tant incorrecta tota doctrina que amb qualsevol pretext dogmàtic o pragmàtic desconeixi o negui el caràcter supraconjuntural del sentiment de comunitat - és a dir, consciència -..."

7. Que no és el nostre problema ? Que no és el problema del P.S.U.C. ? En el programa d'un partit que té un positiu paper en la lluita nacional pel seu combat democràtic general, per haver ajudat a salvar el mateix concepte de nació, per la seva participació en l'actual i general esforç, no hi cap l'enfilall de degeneració que s'inicien a la pàg. 32 : "La classe obrera en tant que classe té en el sentiment català un aliat poderós en la lluita contra l'enemic comú". ALIAT ? Però si l'opressió nacional és tenalla pels treballadors ! Si és més alienant si no és sentida ! "El nacionalisme és un producte de la ideologia burgesa per a millor explotar el poble", "L'internacionalisme proletari és incompatible amb tot nacionalisme...",

".....i fusionem en la societat comunista del futur", i així. "La comprensió humana i política ha de resoldre i superar..." : no, l'error és summe. Ni superar, ni comprensió : consciència nacional, democràtica, revolucionària, de poble.

Que és un caprici ? Que és optativa aquesta gran qüestió dels treballadors i del poble de Catalunya ?

8. És un sacrifici rendable la fidelitat als principis. Sacrifici de les velles concepcions. L'apriorisme unitarista (cap a Espanya o cap a França), com tot apriorisme, no fa de bon harmonitzar amb la reflexió desimbòlta sobre la naturalesa de la relació entre els tres països afectats en aquest cas, i el més afectat el nostre; i sobre la seva conseqüència, la preparació adequada del dret i la necessitat de l'autodeterminació. L'esquerra francesa ens podria parlar dels primers temps de la guerra d'Algèria : una part estava convençuda de la naturalesa francesa d'Algèria i per tant de la inoportunitat, si més no, de la lluita armada. Deien d'una autonomia, etc. Crec que l'esquerra espanyola corre el mateix perill amb Euskadi, per exemple. Dic, només, que ha de reflexionar disposada si cal a canviar les seves idees.

Però nosaltres no som a cap metròpoli, sinó en una nació oprimida. Recobrem almenys i transmetem la plena consciència nacional. Que l'unitarisme no porti ningú a un assimilisme pràctic. Que l'unitarisme (que és un prejudici que no es discuteix mai realment. Que és diferent de l'opinió favorable a una fórmula) no porti ningú a l'acceptació pràctica del "fet objectiu" de la desnacionalització.

Sacrifici de les actituds explicables però desavinents de la responsabilitat d'aquesta hora : hissem l'obligació cívica i política de l'aprenentatge i l'ús del català; l'ensenyament per tots els professors del català, en català i sobre la realitat de Catalunya, i aquesta obligació i reivindicació com a punt primer de llurs programes; el pas indefugible però admirable de l'intel.lectualisme que era castellà noperlant; la desobediència als nous delegats governatius que "per raons pràctiques" volen prohibir a les assemblees la llengua del país llur i de tots; l'esqueixament de l'autosatisfeta tranquil.litat que infereix de la intensa vida política dels últims mesos al Principat que "tothom ho té clar" : milions de persones en saben ben poc i són endutes per condicions adverses.

La integritat fa més costós l'èxit immediat, però no estem al servei de la primera escuma; fonedissa, sinó del nostre poble i de tots els pobles. En Joan Garcia, que si fos parisienc s'ho passaria tan robé eloent el món en la darrera finesa nati-sativa de Poulantzas, que no és almogàver de tota la vida , s'obre a una atàvica co-

fensa del seu noble perquè és honrat i revolucionari i perquè comprèn el que voldria dir Poulantzas. Els qui per frivolitat teòrica o d'actitud no aturèssim la faç del genocidi cultural i nacional, els consentidors del Sr. Ombuena, de València, del Sr. Samaranch, de Barcelona, a part de creixents dificultats en àmplies masses amb consciència de poble serien viltinguts per homes que per la mateixa radicalitat i intransigència a què el nostre dissortat país els porta esmerçaran però el millor esforç a contribuir a la unitat del poble a Catalunya, de la seva lluita i dels seus camboventers.

Amb tota serietat vull dir que no és socialista, ni democràta, ni treballador qui no estima el seu país, ni treballador de la cultura, ni digne del seu barri, ni civilitzat.

I després, tota la plasticitat política que calgui.

¿ QUINA REVOLUCIÓ ?

1. Les llibertats són al programa, encara no a la ideologia.

En discutir sense profit problemes de política internacional ("14 països socialistes" diu l'avant-projecte amb escrupolosa homologació, ni un més ni un menys; això que s'anomena moviment comunista mundial, que veus absolutament enfrontat en els principis i del que no obstant es predica "la unitat en la diversitat" : ni cap ni peus, ni cap ni centener), i qüestions nostres d'ara i del futur, te n'adones que l'acostament dels revolucionaris a la idea de les llibertats ha estat pregon i sovint sincer però pragmàtic. Estem pnyats de llibertat i no sabem de qui, o, pitjor encara, sospitem de vegades que per una mescla de contaminació i de conjuntural necessitat política. I no és cert : a part d'ésser efectivament una rigorosa necessitat político-teòrica actual del socialisme revolucionari, es troba en la ^{base} de l'ideari socialista i també en el seu origen com provaré finalment d'exposar.

La llibertat és una necessitat del socialisme en el món d'avui, perquè és una necessitat apressant del món d'ara. És sabut que el concepte de "dictadura del proletariat" es desprèn de la concepció, que comparteixo, que tot Estat és per definició una dictadura de classe o de classes. L'estat capitalista de formes més democràtiques és en aquest sentit una dictadura de la burgesia, i ho és en veritat

per l'opressió social que el caracteritza. (Això no contrastant, no sóc partidari de l'ús de l'expressió dictadura del proletariat, fora del treball teòric, per la seva irreversible connotació negativa. No n'hi ha prou amb tenir raó. Hem de tenir encert, perquè ningú no és judicat amb estricta dretura ans des del cap parcial dels joves i dels guanyadors de demà). La coneixença d'aquest punt, o l'amagament de la desconeixença, fa infreqüent la postura que postularia que el socialisme es veu compel·lit per principi a la dictadura política.

Però no és infreqüent l'accidentalisme quant a les llibertats. Si les "condicions objectives" permeten la democràcia, sí. Si no, no. És a dir, el problema seriós comença en desbrinar, acceptat que el socialisme "admet" la llibertat, fins a quin punt l'exigeix, per què, com i on.

El socialisme exigeix llibertat. Per què ? es prou conegut : perquè en llibertat tenen més possibilitats de desplegament totes les aptituds individuals i socials, i el socialisme no ha vingut a deturar la història (que és en part la història d'un gran procés d'alliberament). Perquè l'home adult només viu a gust en llibertat. Perquè el socialisme no és un règim de despotisme il·lustrat dels socialistes sinó de govern del poble i llibertat de tothom. Perquè la manca de llibertat és indivisible, com la llibertat, i afecta a tot el poble. Perquè la gent és subjectivament sensible cada vegada més a la restricció de les llibertats. Perquè els revolucionaris ho són si defensen tots els drets populars. Perquè no es pot encotillar sense ferir-la, o sense esmorteir-la, una societat en ple desenvolupament, ruptura de les antigues relacions socials i productives; esclat de la ciència, de la tècnica, de la cultura i de les generacions. Perquè el procés de civilització i de protagonisme popular es troba de tal manera unit a una tensió alliberadora que posar en qüestió una part d'aquesta es situa fora de la nostra òrbita històrica i cultural, constitueix una contradicció tan òbvia que és difícil de contestar amb arguments menys redundants que el perquè sí; una pregunta tan estranya com la de per què és incompatible el socialisme amb l'esclavatge. Perquè és així. Per definició de socialisme, que és el màxim conjunt de llibertats que per assolir avui la societat humana.

El socialisme exigeix llibertat. Com ? Tothom diu que en el socialisme hi haurà "més llibertat". Però jo vull expressar llibertat sense restriccions que assegurin tot el que els homes ja han imposat, el que els pobles (No "la burgesia") han conquerit : eleccions de tots els càrrecs a plaços fixos, partits, divisió dels poders legislatiu, judicial i executiu, submissió d'aquest a les lleis, habeas data, maxi-

malització de l'habecus corpus, ETC. I sobre això, que no funciona malament i que és una penya de la humanitat progressiva, l'aplicació immensa que possibilita i a què obliga la més avançada democràcia social. La democràcia popular és "d'una altra manera" i "té altres formes" si tot això que ha costat lluites heroïques durant segles s'aferma. D'invents imposats no cap, que també els hem tastats. Els invents, a votació.

Si l'anterior ens semblava perillós per al poder dels treballadors o, el que més em preocupa, ridícul i superat, no hauríem comprès qui som ni la nostra obligació d'encastar el poder popular en l'evolució històrica, única i desitjable manera d'assegurar ambdós. La mateixa expressió "democràcia burgesa" a part del seu tuf autoritari, és enormement injusta amb l'esforç dels pobles.

El socialisme exigeix llibertat. On ? A tot arreu. Les "diferents condicions objectives", que ens obsessionem, també hi són per a l'intent global revolucionari i no per això deixariem de lluitar. No podem crear la justificació prèvia de l'abandó del combat pel socialisme i la llibertat.

La "situació concreta" no és una dada simple, té moltíssims nivells. Correspon a la mateixa situació concreta que tota revolució és i serà amenaçada per l'imperialisme i que l'opinió pública mundial (per instint i per manipulació) està molt sensibilitzada a les deformacions del socialisme. La situació concreta no és una dada aïllada i "objectiva". La postura dels revolucionaris en el respecte de les llibertats, per exemple, forma part de la situació concreta. Sovint es justifica qualsevol cosa i coses oposades amb el recurs a l'abstracta situació concreta. Això, a més de pueril, i d'hipòcrita en algun cas, oblida que el canvi revolucionari és cada dia més un fet universal, que cada decisió ressona en el procés històric general i que les exigències d'aquest i les de tots els pobles han de pesar en l'ànim del dirigent més acuitat per problemes concrets. No es pot fer avui a Europa una revolució provinciana, que a més atemptaria contra el nostre propi poble.

Quan la impressió immediata ha cessat com si hagués prescrit un episodi més, hem de parlar de Kile. En els conacles, en els articles, era essencialment una discussió alambinada de tàctica, de via cap a. L'home corrent però va intuir una altra cosa més profunda : una premonició de la nova societat. Per primera vegada en molt de temps s'oferia a l'amplíssima opinió democràtica dels països desenvolupats i semidesenvolupats una imatge, no exòtica en la latitud o en la manera, en què s'ajuntaven dues idees simples i fonderes : manava el poble, i els qui governaven eren

honestos i tenien tota la raó. Xile no és una experiència mancada si no em situo "au delà" de tot contacte amb la grollera i arrelada consciència de la gent.

Xile no és per força un camí, sinó un tast de la societat que estem ajudant a infantar : revolució i llibertat immensa. La democràcia no és una via, sinó conquesta definitiva de la humanitat civilitzada.

La llibertat és per als revolucionaris d'avui una qüestió no negociable, de principi, que cal inscriure en les mateixes bases fonamentals del procés d'emancipació de l'home. El seu risc ha d'ésser acarat perquè cap altra sendera no condueix a un alliberament en què els treballadors superin l'estadi de súbdits dels preparats a ciutadans del país de llurs pròpies equivocacions, de bon poble de qui hom té cura, a amo. La llibertat és corrosiva per a les classes dominants. A Xile no vam perdre la batalla essencialment per respectuosos de la democràcia sinó per una correlació de forces en qualsevol cas adversa, i el que de debò ^{passa} és que la fortitud ideològica, la fidelitat als nostres principis i a les necessitats populars ha fet pírrica la victòria de la reacció i l'ha feta una derrota moral per a les oligarquies del món, si la discernim. Sortós del qui guanya la raó, perquè el futur és seu.

Allende no era tan sols un home honest. Expressament sacsejà la consciència del món amb mirada política i històrica.

Perquè ho exigeix el socialisme i ho exigeix el món que ha començat, perquè no por ésser aleatòria la lluita contra el que violenta, envileix i paralitza la força de l'ideal socialista proposo la inclusió de les llibertats en el nivell dels principis ideològics del combat revolucionari.

2. Hem begut a moltes fonts.

"La Gran Revolució Socialista d'Octubre, punt de partida de transformacions històriques", fita cabdal, no és però l'origen de la nostra època, no "mostrava per primera vegada palpablement la possibilitat de torçar el curs secular..." De la restricció de la història, que la falsejaria, i de l'estroncament de tantes deus que ens han alimentat, en neix una fixació pobre i sectorial ("els de la Rússia", els de maig del 68) i una hipervaloració del conjunt del que ens conforma.

Paral·lelament, se sol considerar i agrimir de fet el marxisme com a un cos de formulacions. Aquesta percepció imprecisa l'estronca i el debilita perquè el marxisme és per damunt de tot un mètode operant d'estudi de la realitat.

En marxisme l'ortodòxia només es refereix al mètode, i l'ortodòxia d'avui, per a qui en senti la prouja, no pot doncs ser la mateixa de fa vint anys en l'anàlisi d'allò que hagi mudat.

La base de partida (senzilla en l'expressió) del marxisme com a mètode troba esculls en el seu desenvolupament real, el de concreció en pràctica teòrica i en pràctica política. Per una espoliació sectària, cert marxisme vulgar té no solament "dogmes" sinó fins i tot "tradició" d'estil i de llenguatge. Alguna vegada, per apropiació abusiva de la "legitimitat" marxista, opinions d'escola serien la conclusió vinculant per a tothom. I precisament aquest mètode, el materialisme dialèctic, no és gens enganyador, és vivíssim. Solament l'idealisme i solament el mecanicisme són d'antuvi oposats al marxisme i anticientífics. Sovint es presenten plegats i algun cop paradoxalment sacralitzats com a l'opció marxista en tal o tal problema: "... el professor Heitz, representant el punt de vista marxista, constata que la monarquia absoluta corresponia a Europa a la dominació de classe de la noblesa..." digué per exemple amb patent inapel·labilitat el professor hongarès Molnár en la seva comunicació al XII Congrés Internacional de Ciències Històriques (Viena, 1965. El subratllat és meu, no hi ha "punt de vista marxista" sobre gairebé res; en un altre lloc he defensat a més la idea que la monarquia absoluta no és en puritat un instrument de classe de la noblesa sinó un Estat de Transició de llarga durada). El marxisme no està superat, excepte si el confonem amb angostes normes en què la realitat s'escanya.

L'error de la identificació del marxisme amb un conjunt d'enunciacions ha generat una impasse teòrica, primer en l'apregonament i flexibilització del materialisme i la dialèctica quant a instruments, i segon amb la masticació indefinida de les solucions que "els clàssics" miraren de donar als problemes de llur temps i circumstància. Ens entorbenca el recull de casuística inacabable. Però el pitjor és el gran divorci encendrat en el si de la reflexió científica entre el "marxisme" i unes tenebres exteriors - exteriors als canons, no sempre a la dialèctica materialista - perilloses d'habitar. Perilloses i desplaents; hom ha escrit a l'entorn d'una polèmica sobre teoria de l'Estat: "D'altres escoles, dins un terreny científic i progressiu, prenen distàncies respecte a una postura sectària creient-se més lluny que no són d'una concepció marxista de l'Estat i de la història".

El marxisme. Un mètode que per la seva potencialitat de creació no té exactament ni clàssics, fora del classicisme de qualsevulla correcta anàlisi concreta

d'una situació concreta; exemplificador però mai talmúdic, en mans d'un modest dirigent popular o en les de Marx; suggeridor però mai esgotador de tota altra possibilitat de desenrotllament. Sols la urgència actua com a "ultima ratio" de l'acció, no de l'examen.

Les quatre idees senzilles del "marxisme" vulgaritzat, assenyades i positives, infecundes, no consentien ni un pas en el que els anys poguessin imposar com a realment distint. El de sempre, des de les nobles i limitades concepcions de sempre.

El marxisme és l'anàlisi concreta de l'època concreta.

El materialisme dialèctic ha apromptat elements nous per a la comprensió de la societat i de la història, ha contribuït a estavellar la barrera entre coneixement de la realitat i acció per a transformar-la, precisament perquè no és un sistema total. Els llibrets d'apologètica religiosa contenien en vint fulls una explicació completa i acabada de l'univers, potser internament coherent. El que passa és que no suporten el contrast amb el món exterior. Succeeix el mateix que amb l'argument ontològic d'intent de demostració de l'existència de Déu, d'Anselm de Canterbury, filigrana lògica de l'època del romànic la superació de la qual forma part del fantàstic "take off" racionalista que des del s. XII o XIII porta a enguany : l'ateu es contradiu, opina. Anselm de C., perquè afirma que "l'ésser més perfecte que hom pot pensar" només té existència en la ment, faltant-li així una perfecció, la de l'existència real extramental. Es tracta, és prou clar, d'un pas il·legítim de l'ordre ideal a l'ordre real. El marxisme en canvi cobra la seva versemblança i el seu temps de la contingència, de la connexió amb les més vàlides fonts contemporànies del pensament (en temps de Marx : la dialèctica hegeliana, el materialisme francès i el racionalisme europeu en general; la primera economia política; els corrents socialistes premarxistes) i de la història viva del segle passat, orígens que són contínuament excedits per la reconsideració ex novo. La nostra època, igualment, adquireix el seu sentit de l'empremta inescorbable dels segles anteriors, perquè la història (ni "la interessant") no ha començat en el XIX. La nostra revolució el pren d'una marxa mil·lenària de reserves i lluites en els camps i en els carrers. Si activament ho ignoràvem (i ho fem passar) negaríem la història d'ara mateix, comprometríem la maduresa de la revolució d'avui.

Hem bogut a dolls llunyans i són enclotades les arrels. Amb Aristòtil, amb el que representa, passàrem nosaltres de la fàbula a l'analítica. A l'àgora, de l'ucàs a l'escrutini. Amb Teopàntac, de la submissió a la revolta i a la creu que

no cloïa la insurgència. Amb els notaris romans, de la norma incerta a la jurisprudència (la menyspreança dels conceptes de juridicitat i llei amb l'argument, útil en concret però no dins del descabdellament general de la sociabilitat humana, que són superestructures destinades només a perpetuar les opressions, suposa una ignorància - no culpable - de la història del dret, i el preparatiu - terrible - de qualsevol arbitrarietat). Tomàs d'Aquino és un desconegut pensador, palanca excepcional en l'esforç de posar el món sota el peu de l'home, per a qui Déu s'ha de demostrar o per a qui la convivència té com a fonament el bé comú i no l'antull dels reis.

No es pot dubtar seriosament que cap al s. XIII ha començat ja el llarg camí que condueix a la Revolució Industrial, que quallarà a l'occident d'Europa con el Neolític ho féu en algunes valls fluvials de l'Orient Mitjà després de tempteigs encara més lents i difícils. La Revolució Neolítica, i la Revolució Industrial i Científica-tècnica, són els dos punts de la història humana en els seus darrers quaranta mil anys d'acceleració vertiginosa. Doncs bé, el període que podríem considerar comprès entre el s. XI i el XVIII-XIX plasma una unitat definida per la coexistència en lluita de dos modes de producció diferents i a la fi incompatibles, el feudal i el capitalista. Però, i això té una gran importància, no es tracta solament de dos modes de producció distints sinó dels que representen, respectivament, la última manifestació (a l'Europa Occidental) del gran cicle obert per la Revolució Neolítica, i la primera expressió, primer a nivell de mode de producció que s'obre pas treballosament i després de sistema productiu que s'imposa al conjunt de la societat, de la Revolució Industrial i C.-T.

Hom ha dit que el s. XIII és de classicisme medieval. Però, en realitat, reflexionant sobre la floració cultural d'aquella època de gegantí aveng sostingut per les bases estructurals que hom esmentat, es tracta d'un univers extraordinàriament modern. Sobre l'agitació populista que reflecteix per exemple la commoció exercida pels ordres mendicants, l'alta escolàstica, "pensament per a la burgesia" (González Casanova), planta la llavor d'un racionalisme rigorós potser difícil de percebre pels nostres ulls en què han sedimentat però tants elements d'aquella purga per comprendre el món amb el cap.

Mi els déus ni el cosmos, cada vegada més l'home és la mesura. Erasme escriu l'Elogi de la follia a Londres, a casa del seu amic Thomas More a qui la raó

i la filantropia portaran al comunisme de La Utopia, i la resistència a la tirania al cadafal. La filantropia i la gana menen Tomàs Münzer i els camperols alemanys a la revolució.

Montesquieu, escriu ^{el} 1748 L'Esperit de les Lleis. En aquesta obra avança la teoria de la separació dels poders que l'article 16 de La Declaració de Drets de l'Home (un dels nostres textos bàsics) proclamarà així : "Tota societat en què no estigui assegurada la garantia dels drets ni determinada la separació dels poders manca de constitució". Un aristòcrata anglòfil i moderat que intenta de defensar les prerrogatives del seu estament, amenaçat entre la reialesa absoluta i el radicalisme democràtic liberal. Un teòric a qui preocupa més l'harmonia dels poders que llur independència. Una formulació que se'ns mostra com a manifestació circumstancial d'un temps i d'una classe contra la que lluitem, la burgesia, té un fons i una lletra lancinantment vigents. El fons, perquè en tota societat, inclosa com és natural la socialista, els detentadors del poder (que mai no són nítidament una classe sinó la seva representació més o menys fidel) tendeixen fins de manera espontània a concentrar-ne els aparells, i això es torna contra tot el cos social incluses d'alguna manera les classes dirigents. La literalitat, perquè la tipificació dels poders en legislatiu, judicial i executiu és sensacional. "Però aquesta no és la contradicció real, la de les classes". No és cert del tot, i per tant és fals. La defensa constitucional de cada individu i grup en allò que no siguin privilegis injustos (l'eliminació dels quals ha d'ésser garantida per les mateixes lleis de la societat revolucionària), la protecció constitucional del que no pot ésser iniquament arrabassat per mi - per exemple el dret a no comparèixer davant un policia popular sense advocat, l'obligació de processar el dirigent que roba -, aquesta emparança és l'emparament de la revolució que mereix el nom.

El feixistes odien Rousseau ("aquell home nefast" : J. A. Primo de Rivera) perquè per a ells les contradiccions entre els homes es resolen amb el poder "del qui té la raó" i no per una solució contractual, com pensem nosaltres. ¿ Qualsevol contracte ? No : aquell que tot i prohibint la pena de mort, la propietat privada dels mitjans de producció (amb la rapidesa i extensió que siguin faedores), l'esclavatge, etc, estableixi l'extraordinària llibertat concebible avui en una societat d'homes i dones. Una solució contractual, perquè cadascú ha de tenir assegurats per carta fonamental els seus drets davant qui sigui més llest o davant l'assemblea de barri. Rousseau i els pobles s'alcen contra el pessimisme reaccionari d'un

Hobbes ("L'home és un llop per a l'home", i manarà el més fort). No, si és cert que tota vida social és tensa en algun grau, la revolució agença la convivència possible en la justícia i en la llibertat.

Kant va afirmar la certesa astoradora que dos més dos són quatre, encara que una aparició digués cinc. I alhora, com a un dels cims de l'emancipació humana, la Revolució Francesa desencadena el terratrèmol immens que (ni aquest) no valorem prou. El 17 de juny de 1789 el Tercer Estat es declara Assemblea Nacional; és a dir, per damunt de l'aspiració personal i de classe més immediata i que ens ofusca, es produeix un cançó cantant : la legitimitat, la sobirania, no vénen de Déu ni del llinatge sinó de la nació, o sigui, del poble que vint-i-set dies després pren la Bastilla confirmant la seva puixança. Li serà usurpada, però el principi sediciós no es podrà ja esborrar. El 20 de setembre de 1792 els canons dels pelacanyes vencen a Valmy les potències coaligades i Goethe diu que en aquest lloc i aqueix dia ha començat una nova edat.

Una nova era. Marx, sobre aquest ample coscos de segles i de multituds la comprensió del qual li permet de mirar amb luciditat el futur, elabora la seva genial teoria del coneixement i de l'acció i una anàlisi encara jove del canvi necessari i dels vectors del canvi.

| Això no són històries, Aquesta és la nostra història.

La relació no és massa llarga ni el to massa solemne, al costat de l'inacabable i vergonyós silenci sobre el que és carn de la nostra personalitat. Aquestes idees no són compatibles amb la revolució : són les idees de la revolució, i part de la història de la revolució de les idees. La prehistòria no són els socialistes utòpics o Babeuf, sinó les coves i els marges dels rius.

El predicament de la mentalitat empírica de poca volada, dels parells causa-efecte rigorosament comprovables, fa que no es concedeixi prou importància definitiva a les conseqüències generals d'un procés (en l'avant-projecte es qualifica - vell equívoc - el Terrore de l'any II com a "burgès" 4. Pàg. 8). Molts embats culturals que pervindran a un efecte persistentment actiu, apareixen el primer dia com a formulacions de curta allargada en el temps i en la intenció. Solament la dialèctica ajuda a travessar el serral de l'estudi de les mentalitats, llur rol social i llurs seqüeles. El pensament il·lustrat ho palesa : havent fracassat com a programa reformista de la monarquia condemnada, és ariet de la Revolució. Afigurant un punt de trobada de tots el sectors cultes, és arma d'una classe social (la Il·lustració és ideologia d'una classe i cultura de tota una època). I, emanant una

flaire divuitesca, s'acreeix fins a nosaltres perquè la racionalitat és indele-
blement càustica. La revolució socialista no és tan sols justa sinó l'única sor-
tida raonable.

Cal tirar dos eixos : la continuïtat de la història; la continuïtat de la
cultura i el pensament, i del pensament revolucionari. Una continuïtat trempada
en el trencament però no en l'amnèsia. Cal esberlar la tesi salvatge que bandeja
alguns dels més grans assoliments dels homes per "passats" o per encarcerada ad-
scripció a un marc ideològic o de classe, comproment així els fàctics de demà.
Qui comprèn els seus dissemblants, qui compregui Saint-Just comprendrà la his-
tòria.

La revolució socialista és un fet de classe i un fet nacional, un fet de
classe i un fet universal, la necessitat d'avui i una sinopsi transtemporal, una
síntesi no eclètica, un pòsit d'intransigència i un solatge humanista, l'assumpció
del liberalisme, l'acompliment de moltes insurreccions. Una opció política i de
civilització.

Des del passat i cap al futur, sobre el fort sòl del nostre país, l'esquerra
es defineix per tres premisses programàtiques : 1) La plenitud nacional. 2) El
socialisme. 3) Les llibertats. No és un lament o una enyorança sinó el desafia-
ment de la realitat.